

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 21 квітня 2020 року)

Суми
2020

ВОЛОЧАЙ Ю. В.
студентка ННІ права СумДУ
(наук. керівник: д.ю. н., проф. В. В. Сухонос)

Тоталітарна держава: історія і сучасність

Термін «тоталітаризм» походить від латинських слів «totalitas» – повнота, цільність і «totalis» – увесь, цілий, повний. Поняття «тоталітаризм», яке було запроваджено у 20-х роках минулого століття італійцями Дж. Амендолою і П. Табеті для характеристики режиму Б. Муссоліні, ґрунтовно досліджується зарубіжними і вітчизняними політологами.

Однією з яскравих відмінних рис тоталітаризму є вимога загальної рівності. Так, Г. Бабеф закликав назавжди відняти в кожного надію стати багатшим, впливовішим, перевершуючим своїми знаннями кого-небудь зі своїх співгромадян [1, с. 349]. Саме у XIX ст. для багатьох французьких соціалістів та і німецьких філософів, що сповідають ідеї соціалізму, основним стало прагнення до насильницького перетворення суспільства на основі комуністичних ідей [2].

Також, на мою думку, слід зазначити, що тоталітаризм – це всезагальний контроль держави над усіма суспільно важливими аспектами життя громадян, включаючи їх спосіб мислення.

Класичними тоталітарними державами були гітлерівська Німеччина та Радянський Союз. Причому політичний режим в колишньому СРСР мав такі етапи: період «воєнного комунізму» 1917-1921 рр. (тоталітарно-авторитарний тип політичного режиму); 1921-1929 рр. (авторитарний режим); 1929-1956 рр. (тоталітарний режим), 1956-1985 рр. (зникли ознаки класичного тоталітаризму, але в основному режим залишався тоталітарним). Занепад епохи тоталітаризму в СРСР розпочався з часів так

званої горбачовської перебудови, коли впала «залізна завіса» ідеологічного монізму й закритості суспільства. Історичні події кінця 80 – початку 90-х років минулого століття, які призвели до розпаду СРСР і ліквідації світової соціалістичної системи, завдали вирішального удару по тоталітаризму.

Метою державної політики Радянського Союзу (так само як і режимів Мао Цзедуну в Китаї або Пол Пота в Кампучії) було утвердження суспільного устрою на основі ліквідації приватної власності на засоби виробництва і звільнення трудящих від гніту капіталу. Провідні принципи комуністичної ідеології – рівність, колективізм, соціальна справедливість, інтернаціоналізм – визначали і внутрішню (побудова безкласового суспільства, ліквідація відмінностей між містом і селом, розумовою і фізичною працею), і зовнішню (перемога світової революції) політику. У країні було проведено масштабну індустріалізацію, високого рівня досягли наука, освіта, культура, освоєння космосу, задовольнялись елементарні життєві потреби переважної більшості населення. Держава дала відсіч гітлерівській агресії. На жаль, здійснювалося все це протягом значного періоду розвитку суспільства методами, які набрали брутального, насильницького характеру, до абсурду з трагічними наслідками було доведено ідею класової боротьби [3].

В ХХІ столітті до тоталітарних держав у чистому вигляді відносять Північну Корею, а частково – і Росію, особливо в інформаційному просторі.

На сьогоднішній день політичний режим Північної Кореї визначається провідними політологами як найбільш тоталітарний у світі, а форма правління у цій країні немає аналогів. Інформація, яку ми отримуємо про життя у цій країні, найчастіше надана нечисленними біженцями, яким вдалось залишитись живими, оскільки кордони країни закриті. Політика Кореїської Народно-Демократичної Республіки відбувається в

рамках офіційної державної філософії Чучхе, концепції, створеної Хван Чан Йопом, а потім віднесеної до Кім Ир Сена. На практиці Північна Корея функціонує у вигляді однопартійної системи під контролем тоталітарної сімейної диктатури, що іноді характеризується як абсолютна монархія з Кім Ир Сена і його спадкоємців. Правлячою партією є Партія трудящих (ТПК) з моменту свого створення в 1948 р. Існують дві інші невеликі партії, але юридично вони зобов'язані визнавати правлячий статус ТПК. Кім Ир Сен служив в ролі генерального секретаря ТПК з 1948 р. до своєї смерті в липні 1994 р., одночасно обіймаючи посаду прем'єр-міністра з 1948 по 1972 рр. і посаду президента з 1972 по 1994 рр. Після того, як його син отримав повноту влади в 1998 р., пост президента був виписаний з конституції, Кім Ир Сен призначений «вічним президентом». Деякі аналітики вважають, подібна назва є продуктом культу особи. Щодо культу особи, варто зазначити, що ще за життя Кім Ир Сена в КНДР широко був розвинений цей феномен, що порівнюється за масштабами зі сталінізмом. Про це свідчить те, що в країні йому поставлено більше п'ятисот пам'ятників. Крім того, цілий ряд об'єктів та організацій названий ім'ям Кім Ир Сена. Його біографію починають вивчати ще в дитячому садку. Вже після смерті, в 1998 р. Кім Ир Сену дали звання Вічного президента КНДР. Таким чином відбулося фактичне його обожнювання. Хоча і в менших масштабах, був так само розвинений культ особистості Кім Чен Ира. Його біографію вивчають у школах, а день народження є національним святом. Після смерті Кім Чен Иру було присвоєно звання генераліссимуса і героя КНДР. В даний час починається формування культу Кім Чен Ина. Наприклад, було дано розпорядження всім чоловікам КНДР носити таку зачіску, яку носить їх вождь [4]. На сьогоднішній день, особа Кім Чен Ина овіяна містичністю, оскільки з початку квітня 2020 р. в усьому світі поширюються плітки про його смерть, але також ніхто з КНДР ні підтвердив ці

плітки, але й заперечення також не було висунуто. Наразі КНДР є єдиною державою з жорстким тоталітарним режимом, в інших державах є лише деякі прояви тоталітаризму. Деякі політологи прогнозують, що після смерті Кім Чен Ина тоталітарний режим буде змінено на більш м'який або навіть буде просування до демократичної моделі держави.

1. Бабеф Г. Общая защитительная речь перед Верховным Судом в Вандоме / пер. с фр. В. К. Покровского и Е. В. Рубинина. *Сочинения*: в 4 т. Москва: Наука. Т. IV. 1982. С. 322-537.

2. Всесвітня історія. Новітній період (конспект) [Електронний ресурс] / Електронний підручник. Режим доступу: <http://ukrmap.su/uk-wh10/1263.html>.

3. Калиніна А. О. Виникнення тоталітаризму: умови формування та типологія. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 51. С. 264-272.

4. Глухенька А., Паутяк Т. Політичний режим Північної Кореї: ознаки тоталітаризму. *Актуальні проблеми політології*: матеріали наукової конференції / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, кафедра правових наук та філософії. Вінниця, 2017. С. 167-169.